

МЕДІАТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МЕДІАКУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

MEDIACREATIVITY AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF MEDIACULTURE OF TEACHERS IN POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION INSTITUTIONS

У статті висвітлено проблему розвитку медіакультури сучасного педагога засобами медіатворчості в закладі післядипломної педагогічної освіти. Актуальність матеріалу обумовлена зміною вимог до професійної діяльності вчителів в умовах інформаційного суспільства. Розкрито сутність понять медіакультура й медіатворчість учителя, які характеризуються рівнем сформованості навичок творчого сприйняття, аналізу, інтерпретації, створення власних медіаресурсів та вміннями застосовувати ці навички у професійній діяльності. Акцентовано увагу на пріоритетному завданні для кожного педагога – навчитися створювати власні медіапродукти, оцінювати якість інформації, проявляти вибірковість у процесі її споживання, критично ставитися до джерел інформації.

Представлено різноманітні підходи до розвитку медіакультури педагогів у системі післядипломної освіти: через упровадження спеціального курсу з медіакультури, через інтеграцію медіаосвітніх технологій в освітній процес, шляхом виконання індивідуальних творчих завдань за допомогою медіаресурсів. Приділено увагу правилам культури спілкування в інформаційному просторі, способам захисту від негативних впливів медіа у процесі комунікації.

Обґрунтовано методичні умови ефективного розвитку медіакультури педагогів у закладі післядипломної педагогічної освіти: формування у педагогів позитивної мотивації до використання медіаресурсів; наявність у вчителів знань та умінь щодо використання інформаційно-цифрових технологій; використання інтерактивних комунікацій у процесі навчання; залучення слухачів до активної творчої медіаїної діяльності шляхом створення власних освітніх продуктів. З'ясовано, що розвиток медіакультури та медіатворчості педагогів відбувається в тісному взаємозв'язку з розвитком їх професійної компетентності.

Ключові слова: медіакультура педагога, медіатворчість, медіаосвіта, післядипломна педагогічна освіта, інформаційно-цифрові технології.

In the article the problem of development of media culture of modern teacher by means of media creativity in institution of postgraduate pedagogical education is covered. The relevance of the material is due to changing requirements for the professional activity of teachers in the information society. The essence of the concepts of media culture and media creativity of the teacher are revealed, characterized by the level of formation of skills of creative perception, analysis, interpretation, creation of own media resources and ability to apply these skills in professional activity. Attention is focused on the priority task for each teacher - to learn how to create their own media products, to evaluate the quality of information, to be selective in the process of its consumption, to be critical of sources of information. Various approaches to the development of media culture of teachers in the system of postgraduate education are presented: through the introduction of a special course in media culture, through the integration of media education technologies in the educational process, through the fulfillment of individual creative tasks with the help of media resources. Attention is paid to the rules of communication culture in the information space, ways of protection against negative influences of media in the process of communication.

The methodological conditions for the effective development of the media culture of teachers in the institution of postgraduate pedagogical education are substantiated: formation of positive motivation for the use of media resources by teachers; teachers' knowledge and skills in the use of digital technologies; use of interactive communications in the learning process; engaging teachers in active creative media activities by creating their own educational products. It has been found that the development of media culture and media creativity of teachers occurs in close connection with the development of their professional competence.

Key words: teacher's media culture, media creation, media education, postgraduate pedagogical education, information and digital technologies.

УДК 378.046

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-42>

Колеснікова І.В.,

канд. пед. наук,
викладач кафедри методики
викладання навчальних предметів
КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді. В Україні посилюється інтерес до проблеми професійного розвитку педагогів у системі неперервної педагогічної освіти. Одним із пріоритетних напрямів модернізації освіти на сучасному етапі визначено підготовку педагогів до здійснення професійної діяльності з урахуванням інтеграції медіа в усі галузі життя й, зокрема, в освітній процес.

Сучасна стратегія розвитку освіти спрямована на формування ключових компетентностей в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікаційній та інформаційній сферах. Сьогодні вже неможливо уявити навчальний заклад без електронних

підручників, комп'ютерних програм для діагностики знань, інтерактивних форм обговорення актуальних навчальних проблем. Усе це ставить високі вимоги до підготовки педагогічних кадрів, зокрема, уміння працювати в інформаційно насиченому суспільстві.

Серед перспективних напрямів розвитку системи освіти відзначені тенденції щодо формування умов для забезпечення самореалізації вчителя в умовах інформатизації суспільства та освітнього простору. На сьогодні одним з актуальних завдань, що стоїть перед вчителями, є творче використання мультимедійних засобів та технологій у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку медіакультури особистості знайшла відображення в історії зарубіжної (Д. Букінгем, К. Ворсноп, Л. Зазнобіна, Р. К'юбі, Л. Мастерман, Ю. Усов, О. Федоров, Е. Харт, О. Шариков та інших) та вітчизняної (Л. Найдьонова, Г. Онкович, Л. Масол, Л. Бойченко, Н. Габор, Ю. Казаков, І. Міцишин, Б. Потятиник та інших) наукової думки. Творча активність педагога в процесі використання засобів мультимедійних технологій у професійній діяльності розглядалася в працях європейських дослідників С. Френе, Д. Брауна, Б. Брехта, Дж. Шевальє, М. Мартіні.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте у зазначених наукових працях недостатньо розглянута проблема розвитку медіакультури та творчості педагога в медійній сфері, а також практично відсутній аспект їхнього розвитку в системі післядипломної педагогічної освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності розвитку медіакультури вчителів в умовах сучасного інформаційного суспільства, окресленні практичних аспектів процесу розвитку медіакультури педагогів засобами медіаторчості у закладах післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Сучасний інформаційний медіапростір ставить нові вимоги до професійної підготовки педагога, серед яких вагомими є володіння інформаційно-цифровими технологіями, методиками презентації навчальної інформації, здатність забезпечувати творчо-пошуковий характер навчання, уміння використовувати мультимедійні технології, тобто володіння високим рівнем медіакультури. Реалії інформаційного суспільства не дозволяють медіакультуру розглядати тільки як набір способів обробки інформації за допомогою цифрових засобів. Вона включає в себе компоненти, пов'язані з культурою пізнання, саморозвитку особистості, передачі та формування системи знань, трансляції результатів пізнавальної діяльності суспільству.

З середини ХХ століття, з усвідомленням потреби в нових знаннях та навичках пріоритетним напрямом модернізації освіти стало теоретичне обґрунтування її медіаосвітнього складника, орієнтованого на розширення можливостей для викладання та навчання на різних рівнях освіти шляхом використання сучасних медіазасобів та інформаційно-цифрових технологій.

У 2010 році в Україні була прийнята Концепція впровадження медіаосвіти, яка серед головних завдань визначала сприяння формуванню здатності до медіаторчості для компетентного й здорового самовираження особистості, реалізації її життєвих завдань, розвитку згуртованості, солідарності, покращення якості міжособової комунікації й приязності соціального середовища,

доброзичливості в мережі стосунків, а також якості життя в значущих для особистості спільнотах [6].

У межах медіаосвіти ставляться акценти на творче сприймання медіа та розвиток здатності особистості до створення власної медіапродукції. Медіаосвіта в Україні орієнтована на використання нових способів комунікації, на активне творче сприймання та створення освітніх медіатекстів. Усе це становить медіакультуру – складне структурне утворення, що передбачає ефективну взаємодію з мас-медіа, яка сприяє розвитку знань, умінь, навичок повноцінного сприймання та інтерпретації інформації за допомогою медіаресурсів. Іншими словами, медіакультура – це процес, результатом якого є нові медіазасоби, медіатехнології та медіапродукція у формі освітніх веб-ресурсів, книжок, періодичних видань, радіо та телепрограм, документальних та художніх фільмів тощо.

Впливаючи на зміст і характер сучасного освітнього простору, медіаторчність виступає одним із головних чинників розвитку медіакультури педагогів, створення освітніх інновацій із застосуванням інформаційно-цифрових технологій. Якщо творчість у широкому розумінні – це створення нового, оригінального продукту, то медіаторчність – створення нового (чи перетворення існуючого) в сфері медіа або за допомогою медіазасобів. Особливо актуальна проблема медіаторчності для України, де глобальні тенденції медіатизації загострюються станом національного медіаландшафту, який знаходиться на стадії становлення, а система медіаосвіти робить свої перші кроки.

Звернувшись до робіт вітчизняних і зарубіжних учених, автор простежив, що поняття «медіа творчість» постійно розширює своє значення. У словнику термінів з медіаосвіти відомий медіапедагог О. Федоров дає таке визначення: «медіаторчність – процес творчої діяльності в медіасфері та її предметні результати, взаємопов'язані процеси проєктивної діяльності та виробництва медіа текстів» [9].

В Україні феномен медіаторчності досліджували науковці Л. Найдьонова та Н. Череповська. У дослідженнях Н. Череповської медіаторчність ототожнюється з ресурсами людини, як системою її внутрішніх можливостей, засобів, її творчого потенціалу, які вона може застосувати у необхідних момент або у повсякденному житті і які спрямовані на перетворення медіа реальності в умовах становлення інформаційного суспільства [11].

Медіаторчність визначається науковцями як феномен зі складною структурою, осмислення якого почалося нещодавно, у результаті розширення освітніх функцій медіа, формування такого напрямку як медіаосвіта, застосування дистанційних форм навчання, активного використання інформаційно-цифрових технологій в освітній практиці.

У контексті досліджуваної проблеми медіаторчність педагога автор буде розглядати як особливу форму творчого пізнання, створення та поєднання електронних мультимедійних продуктів, що супроводжується креативною діяльністю.

Автор вважає доречним зазначити, що значущість медіаторчності у розвитку медіакультури педагога зумовлена, по-перше, необхідністю володіння новими навичками та компетентностями, пов'язаними із застосуванням інформаційно-цифрових технологій, осмисленням ролі медіа та формуванням медіакультури у суб'єктів освіти (учнів, батьків); по-друге, недостатньою вивченістю впливу медіа на освітній простір; по-третє, складністю та багатогранністю явища медіаторчності.

Транслюючи розуміння медіаторчності на систему педагогічної діяльності, слід зауважити, що важливою умовою її розвитку є включення вчителя в процес педагогічної творчості як вміння вибудовувати індивідуальні освітні стратегії, методичні та дидактичні інновації. Творча педагогічна діяльність засобами нових медіа повинна мати неперервний характер. У зв'язку з цим, процес медіаторчності педагога є невід'ємною частиною навчального процесу післядипломної освіти та виражається в усвідомленому сприйнятті, оцінюванні та створенні медіаосвітніх продуктів. Це безперервний процес креативної діяльності протягом усієї педагогічної діяльності вчителя, який визначає ступінь його професійного та творчого розвитку, а також рівень медіакультури. Саме тому медіакультура як суспільний феномен створює нове середовище існування, нову реальність, що дає можливість педагогу бути сучасним, активно діяти в інформаційному освітньому середовищі, використовувати найновітніші досягнення науки та техніки.

Ефективним механізмом розвитку медіакультури та медіаторчності вчителів є заклади післядипломної педагогічної освіти, які скеровують свою роботу на вдосконалення професійної майстерності педагогів відповідно до вимог інформаційного суспільства. Тому розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти автор розглядає як спеціально організований медіаосвітній процес, що здійснюється на основі використання доцільно відібраних форм, методів, засобів навчання.

Одним із шляхів вирішення актуалізованої проблеми є цілеспрямований розвиток медіакультури педагогів через впровадження спецкурсу «Медіакультура вчителя», який передбачає оновлення медіазнань (уявлень, термінів, фактів, які відображають систему мас-медіа), вдосконалення медіавміннь (здійснення медіаосвітньої діяльності на основі медіазнань) та медіанавичок (здійснення медіаосвітньої діяльності на рівні автоматизованих дій) педагогів.

Мета пропонованого курсу на стратегічному рівні вимагає здійснення спеціальної підготовки вчителів, яка полягає у вдосконаленні професійних знань, умінь, навичок, спрямованих на забезпечення державного замовлення. Водночас, оперативна мета визначає скерованість реалізації професійної підготовки у закладах післядипломної педагогічної освіти на розвиток медіакультури вчителів. Учителю для розвитку власної медіакультури та медіаторчності необхідні як загальні, так і спеціальні знання, оскільки сформованість знань тільки окремої групи призводить, як показують висновки науковців та практика, до обмеженості й малопродуктивності певного виду діяльності [5].

Для розвитку медіакультури вчителів у процесі підвищення кваліфікації слід виокремити такі засоби як інформаційно-цифрові технології, веб-освітні ресурси, хмарні технології та інші. Медіаторчність педагога найбільш ефективно виявляється в процесі створення мультимедійних проєктів, власних освітніх ресурсів, інтерактивних вправ, під час виконання творчих завдань (створення флеш презентацій, фотоколажів, відео), що й сприяє розвитку його медіакультури.

Практична спрямованість творчої діяльності вчителя з використанням програмних і технічних комп'ютерних засобів дозволяє формувати такі вміння та якості вчителя XXI століття, як відповідальність і адаптивність, комунікативність, креативність і допитливість, критичне й системне мислення, уміння працювати з інформацією та медіазасобами, міжособистісна взаємодія і співпраця, уміння ставити й вирішувати проблеми, спрямованість на саморозвиток, соціальна відповідальність.

Використання активних та інтерактивних форм і методів навчання на курсах підвищення кваліфікації, в тому числі розробка творчих проєктів, участь у стартапах, майстер-класах, форсайтах, коворкінгах забезпечує реалізацію принципу творчої активності всіх учасників освітньої взаємодії. Корегування професійної діяльності вчителів проходить із урахуванням якісних показників та критеріїв рівня розвитку медіакультури. Це дозволяє ефективно оцінювати зміст досягнутих результатів, прогнозувати нові досягнення; вдосконалити механізми, які сприяють успішному виконанню різноманітних фахових завдань, виявляти й перевіряти фактори, які перешкоджають розвитку медіакультури; здійснювати аналіз професійної діяльності тощо.

Важливим аспектом медіакультури педагога постає його критичне ставлення до інформації, дотримання етичних норм при використанні медіаресурсів, а також Кодексу про авторське право, захисту інформації та користувачів загальними інформаційними ресурсами, передбачення наслідків некоректної поведінки в інформаційному середовищі [1].

Медіакультура та медіаторчість є потужним ресурсом особистості педагога, забезпечуючи його адаптацію до сучасних умов існування у світі медіареальності інформаційного суспільства; розширення комунікаційних можливостей; можливість самореалізації; збагачення професійного досвіду.

Висновки. Розвиток медіакультури педагогів засобами медіаторчості у закладах післядипломної педагогічної освіти здійснюється шляхом вдосконалення професійних знань, умінь, навичок за допомогою медіаресурсів, оволодіння різними способами та прийомами знаходження, опрацювання, передачі та презентації інформації. Отримані результати свідчать про необхідність подальшого поглибленого теоретико-практичного вивчення змісту розвитку медіакультури вчителів у процесі підвищення кваліфікації, професійно-орієнтованої розробки та впровадження форм, методів і засобів підготовки педагогів до здійснення медіаосвітньої діяльності в закладах освіти, урахування при організації курсової підготовки педагогічних працівників перспективних напрямів застосування медіаресурсів у професійній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баловсяк Н.В. До проблеми визначення структури професійної компетентності фахівця. *Професійна та моральна культура в педагогічній системі* : зб. наук. пр. Харків-Луганськ, 2004. С. 6–14.
2. Васянович Г.П. *Педагогічна етика* : Навч.-метод. посіб. Львів, 2005. 343 с.
3. *Візуальна медіакультура*: культурологічний і соціально-психологічний аспекти: URL: http://ito.vspu.net/ENK/2016-2017/syhasn_medd_osvita_34/navch.mat/Lek/lek_1.pdf (дата звернення: 14.11.2019).
4. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи. *Інформаційні технології у педагогічній діяльності* : навч.-метод. посіб. Київ, 2009. 380 с.
5. Колеснікова І.В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти : *автореф. ... канд. пед. н.* Житомир, 2018. 20 с.
6. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya (дата звернення: 14.11.2019).
7. Концепція Нової української школи: URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf> (дата звернення: 14.11.2019).
8. Мантуленко В.В. *Образовательные возможности новых медиа*. Самара, 2005. 285 с.
9. Федоров А.В. *Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности*. Таганрог, 2010. 64 с.
10. Череповська Н.І. Медіаторчість як соціально-психологічний ресурс особистості. Типологія відеосприймання / Збірник наукових праць Інституту психології АПН України «Актуальні проблеми психології» у 12 томах / за ред. В.О. Моляко. Т. 12. Вип. 8. Житомир, 2009. С. 318–325.